

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**R. P. Fr. Ioannis Poncii, Corcagia-Hiberni, Ordinis Ff.
Minorvm, Sacræ Theologiæ Lectoris Ivbilati, Olim in
Collegio Romano S. Isidori Primarij Professoris;
Philosophiæ Ad Mentem Scoti Cvrsvs Integer**

Poncius, Joannes

Lugduni, 1659

Dispvt. VIII. De habitibus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95688](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95688)

QVÆSTIO I.

An dentur habitus naturales.

96. Qui voluerit tamen defendere prædictam probationem, quam S. ois ipse proponit, dicat consequenter charitatem etiam naturalem esse perfectiorem visione beatifica secundum se consideratam, quia opponitur odio Dei, quod physice loquendo est maximum malum, & multo maius quam quodcunque malum, cui opponitur visio beatifica; & idem dicat de quibuscunque aliis, quæ habent opposita imperfectiora physice, quam sit oppositum visionis.

Ad confirmationem autem dicat, quod ex hoc, quod charitas spectat ad voluntatem, ad quam spectant istæ aliæ imperfectiores, colligatur maior eius perfectio physica, quam sit perfectio physica aliarum formarum, quæ ad illam non spectant, nec possunt ab ea excludere imperfectiores illas physicas maiores.

Uterius, quod charitas patriæ sit perfectior scientia patriæ, probatur ulterius: quia Angeli perfectissimi denominantur Seraphim ab excessu charitatis, & Angeli illis imperfectiores vocantur Cherubim à scientiæ eminentiæ: ergo signum est quod amor sit perfectior scientiæ, aliis potius deberent perfectissimi Angeli sumere denominationem à scientiæ quam ab amore.

Præterea scientia etiam patriæ, v. g. visio beatifica, ordinatur per se ad amorem beatificum: ergo signum est, quod hic illa sit perfectior.

Probatur tertio conclusio, quia voluntas habet maius dominium in cæteris facultates quam intellectus, & licet dependeat à propositione intellectus, tamen potest diuertere intellectum ab una consideratione ad aliam, & sequi, vel non sequi eius dictamen: sed ex hoc videtur colligi posse, quod sit perfectior: ergo.

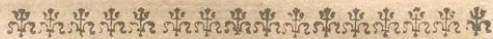
97. Obiicit, intellectus minus dependet à voluntate, quam hæc ab illo: ergo est perfectior.

Respondeo negando consequentiam; quia minor dependentia non arguit semper maiorem perfectionem, ut patet ex materia prima, quæ est imperfectior forma, & tamen minus dependet à forma, quam hæc ab illa: & ex ipsomet intellectu, qui pro hoc statu magis dependet à sensibus, quam sensus ab illo, cum tamen sit sine dubio perfectior sensibus, etiam si non haberet maiorem perfectionem aut magis perfectas operationes quam habet pro hoc statu.

Obiicit secundo: inter proprietates alicuius rei illa est perfectior, quæ prius dimanat, quia magis accedit ad illam ipsam rem cuius est proprietates: sed intellectus prius dimanat ab anima quam voluntas, sicut actus ipsius præsupponitur actui voluntatis: ergo est perfectior voluntate.

Respondeo negando maiorem cum sua probatione, loquendo de accessu in perfectione; quod enim prius emanet, aut non emanet, nihil facit ad rem, quia emanare prius, posset oriri non ex perfectione maiori, sed ex præsuppositione eius ad illud, quod posterius emanaret.

Deinde negari posset minor, nam quamvis actus intellectus præsupponeretur actui voluntatis, non sequitur quod ipsomet intellectus prius emanet, quam voluntas, quia quamvis æque primo emanarent, posset actus unus prærequiri ad actum alterius.

DISPUT. VIII.

De Habitibus.

VANDOQVIDEM potentia Animæ, præsertim Intellectus, & Voluntas, longo exercitio acquirant facilitatem ad aliquas operationes, quas ante non nisi difficulter exercebant; & illud, quod dat ipsis formaliter illam facilitatem, vocetur *habitus*; spectat sine dubio ad complementum huius tractatus, de Habitibus agere, maxime de naturalibus, nam consideratio Habituum supernaturalium spectat ad Theologiam.

1. **I**am dixi, per *habitus* intelligi illud, per quod potentia, quæ poterat quidem, sed non sine difficultate, elicere aliquam operationem, aut non tam cito, possit minori cum difficultate, ac citius illam elicere.

CONCLUSIO I.

In potentiis sensitiuis externis non datur *habitus*. Hæc est communissima omnium, & patet manifeste, quia nūquam habet maiorem facilitatem in operationibus suis, quam semel habuerunt, præsertim, quæ oriatur ex alio capite quam ex dispositione aliqua corporea meliori, quæ dispositio non acquiritur per frequentationem actuum, ut patet experientia: sed non est principium colligendi habitus, nisi à posteriori ex huiusmodi facilitate maiori, quæ acquireretur: ergo.

Dixi, quod non habeant maiorem facilitatem quæ ex dispositione, quia oculus aliquando potest esse ind dispositus sic, ut non possit tam perfecte videre, quam postea melius dispositus possit: sed illud, à quo habet hoc, non est *habitus*, de quo modo agimus, quia *habitus* acquiritur per actus in potentia bene disposita, physice loquendo; & est qualitas intentionalis; illud autem, à quo redditur oculus melius dispositus ad videndum, vel est aliquid physicum, sicut non intentionale, vel carentia alicuius physici positiui, & potest antecedere omnem actum, & perdi hæc intermissione, ac acquiri iterum sine frequentatione actuum, vade non potest esse *habitus*, de quo loquimur.

Ratio autem à priori, unde hæc potentia, nec sentiant maiorem facilitatem, nec indigeant habitu, est, quod ipsæmet non habeant sibi proponere sua obiecta, & quod eo proposito necessitentur ad suos actus ex eo, quod naturaliter sint determinatæ ad illos producendos proposito sic obiecto.

CONCLUSIO II.

2. **D**antur *habitus* in membris externis. Hæc est expresse Doctoris in 3. dist. 3. n. 19. quem præter suos sequuntur Nominales & alij, quos ibidem citat Scoliaſtes contra D. Thom. 1. 2. q. 50. cum suis, quos sequitur Suarez diff. 44. Met. V. 8. diff. 78. & alij plures.

Probatur experientia Scriptorum, Citharædorum, & Pictorum, in quorum manibus post frequentatos actus reperitur facilitas magna, quam non habuerunt antea: sed illa facilitas non potest provenire ab alio quam ab habitu inexistente illis membris: ergo datur *habitus* in illis.

Dices, illam facilitatem oriri posse ex dispositione physica organi, v. g. manus, & subordinatione eius ad virtutem phantasticam, & appetitum sensitiuum seu voluntatem: ergo non provenit ab habitu inexistente manui, v. g.

Contra, quia non est conceptibile quomodo ex vlla dispositione organi, v. g. manus, possit fieri ut digitus Citharædi nunc hanc chordam, nunc illam remotam tam punctualiter tangat; quamvis enim ex dispositione corporis oriri possit ut velocius digiti moveantur, tamen non apparet quomodo ex illa dispositione absque habitu possint moveri tali ordine. Quod etiam id non proveniat ex subordinatione ad virtutem phantasticam, & appetitum aut voluntatem, patet, quia potest quis esse expertissimus in facultatibus interioribus ad sonandum, & tamen satis ineptus in facultate exteriori: ergo signum est quod illa habilitas quæ est ad sonandum in manu, non proveniat tantum ex illa subordinatione ad potentias interiores, & ex dispositione physica manus.

Confirmatur hoc, quia sæpe distrahuatur potentia interioris & versantur circa alia obiecta quando cōtinuatur dexterrime per manum cytharizatio: sed hoc fieri nequiret, si dexteritas illa proveniret ab habitibus subiectatis in potentiis interioribus: ergo non solum ab illis provenit.

Confirmatur secundo, quia nō potest provenire à potentia interiori,

interiori, quod manus tangat vnam chordam aut clauē post aliam, nisi quatenus potentia cognitiua proponeret illam tangendam, & appetitus aut voluntas imperarent manus, vt eam tangeret: sed quamuis hoc facerent, manus non statim tangeret tam expedite illam chordam, quam si esset assuefacta, & in initio sepiissime fallit non tangendo illam, quā tangi imperaretur: ergo signum est quod detur in ipsa manu aliqua facilitas particularis, qua fit vt illam statim tangat quam iubetur tangere.

Contra hanc conclusionem obicitur potest, quod si daretur habitus in membris corporeis, verbi gratia, in manu ad scribendum aut sonandum, deberet esse aliquis actus in illis, mediante quo produceretur; omnis enim habitus produci debet mediante actu: sed non est vllus actus in illis, per quem produceretur, præter motum illum localem quo mouentur cum tali ordine ac velocitate; ille autem motus non est principium sufficiens producendi habitum, qui sit qualitas: ergo non est aliquis actus in potentia externa, quo possit produci habitus.

Præterea, non videtur in manibus magis requiri habitum aliquem ad mouendum se dextrē iuxta imperium voluntatis aut appetitus, quam in ore ad dicenda promptissime tot mille verba etiam disparata, quorū potest dicere quando sunt bene commissa memoriæ: & tamen est euident quod ad hoc non ponatur habitus in ore, & quod ad id sufficiat habitus memoriæ: ergo nec manus requirit habitum, sed sufficit ipsi habitus potentiarum internarum.

Hæc difficultas semper me inclinabat ad negandum habitum potentiis externis. Sed nihilominus tenendo illam cum Doctore ob fundamenta præmissa probabili ter, Responderi potest ad primam difficultatem negando sequentiam maioris, quia ipse appetitus imperans manus motum illum, potest mediante actu suo producere in manu, supposito motu locali, habitum inclinantem ad talem motum, neque est necessē quod vniuersaliter habitus producat per actu istiusmodi subiecti in quo inhæret; & hoc maxime locum habet quando potentia in qua subiectaretur esset subordinata alteri potentia, quæ deberet imperare actus ipsius.

Fortassis etiam posset dici, quod ipsamet potentia locomotiva externa haberet virtutem productiuam istius habitus in se sine vllō actu, supposito tamen motu locali tanquam conditione sine qua non; & quamuis hoc esset difficile, tamen ex suppositione, quod constet dari habitum propter experientias, quibus fundatur conclusio, vel id dicendum, vel confitendum quod non possimus assignare à qua causa producat, quamuis constet ab aliqua eum debere produci.

Ad secundam difficultatem negari debet maior, quia non constat vllam esse difficultatem in proferendis verbis vocaliter, supposita memoria interna; sed constat non obstante perfectissima cognitione interna de modo sonandi & summa flexibilitate manus, eam tamen non esseabilem ad sonandum tali ordine & mensura absque assuefactione & consuetudine: ergo non est idem dicendum in vtroque casu.

CONCLUSIO III.

3. Intellectus non indiget habitu aliquo superaddito ad cognoscenda prima principia, aut conclusionem siue demonstrationem, siue probabilem, aut quodcumque aliud obiectum sibi propositum sufficienter secundum illam rationem, secundum quam possit habere actum circa illud; & idem dicendum est de potentia cognoscitiua interna. Hæc debet esse omnium Authorum, qui ponunt habitum intellectualem consistere in speciebus coordinatis solummodo; quia quando obiectum proponitur secundum illam rationem, secundum quam potest intellectus habere actum circa illud, ponuntur species cum coordinatione sufficienti; unde non requiritur aliquid aliud, quam intellectus cum obiecto sibi proposito, quod est intentum conclusionis. Videtur autem esse contra aliorum sententiam, qui præter species coordinatas requirunt habitum. Sed cuiuscumque, aut contra quemcumque sit conclusio;

Probatur prima pars, quia, vel intellectus ex se determi-

natur ad cognoscenda illa obiecta sic proposita, non minus quam potentia visua ad producendam visionē albedinis propositæ, vt reuera determinatur ad cognitionem primorum principiorum & conclusiones demonstratas, vel determinatur à voluntate, vt sit respectu propositionum probabilium & fidei: ergo non indiget aliquo habitu.

Probatur consequentia: quia ideo visus non indiget habitu ad obiectum propositum videndum, quia ex se est ad hoc sufficienter determinatus: ergo si ex se intellectus sit sufficienter determinatus, aut si determinetur sufficienter à voluntate, non indiget habitu.

Confirmatur, quia nulla experientia constat, quod intellectus facilius assentiat primo principio, aut conclusioni demonstratæ post mille assensus, quam primo; neque experientia vlla habetur, quod sentiat maior facilitas in intellectu post mille assensus fidei, & opinionis, quam in initio, supposita eadem propositione, & eadem determinatione voluntatis: ergo non sunt ponendi habitus in intellectu in ordine ad intelligenda illa obiecta hoc modo proposita.

Secunda pars probatur à paritate rationis, quæ omnino eadem est de intellectu, ac cognitiua sensitiva.

4. Obicitur: potentia intellectiva, & phantastica fatigatur per productionem actuum, & minus fatigatur quo magis assuescit eos elicere: ergo acquirit aliquid, quod concurret cum illa effectiue ad productionem actuum, circa obiecta proposita; sed illud est habitus: ergo.

Probatur prima consequentia, nam propterea fatigabatur ante potentia, quia ipsamet totas vires exhibuit, sed postea non tantum fatigabatur, quia aliquid acquirit, quod cum ipsa concurret, & ratione cuius ipsa non debet tantum concurrere quantum ante.

Propter doctrinam propositam in hac obiectione Ariana disp. 9. num. 40. existimat posse dari habitum concurrentem cum intellectu, & probabile esse, quod de facto detur; quamuis alias putet non dari alium habitum ad cognoscendum, quam species propositionis cognitæ, & motuorum determinantium ad eius cognitionem.

Sed immerito propterea tantum attribuit huic obiectioni. Ad quam Respondeo negando consequentiam cum sua probatione, neque enim ex eo fatigatur potentia intellectiva, si fatigetur vllō modo, quod totas vires exhibeat, quia potentia etiam visua totas vires exhibet visioni, & tamen non fatigatur, aut si fatigetur, non tollitur eius fatigatio per habitum vllum: ergo ex applicatione effectiua omnium virium non sequitur fatigatio intellectus, aut si sequatur, non debet tolli per habitum aliquem effectiue cum ipso concurrentem.

Deinde, intellectus agens, vt sic, exhibet totas vires ad producendas species intelligibiles, & tamen non fatigatur: ergo fatigatio illa non oritur ex exhibitione omnium virium. Itaque vel illa fatigatio oritur ex determinatione formali, quæ fit per operationes vitales cognoscitiuas, vel non reperitur vlla ratione in intellectu; sed solum in potentia materiali cognoscitiua. Si primum dicatur, esset fatigatio, quamuis actus à solo Deo produceretur in intellectu mere passiuē se habente, nec posset tolli per minorem concursum intellectus, aut concursu habitus qui superadderetur, vt est euident. Si secundum dicatur, tum illa fatigatio orietur ex dispositionibus materialibus organi phantastici, & sic non potest tolli per qualitatem intentionalem, qualis est habitus, si detur.

CONCLUSIO IV.

5. Datur aliquid ratione cuius tam intellectui, quam potentia interna materiali cognitiua, occurrunt obiecta cognoscenda expedite & prompte, nunc cum tali ordine, nunc cum alio. Et si per hoc intelligatur habitus intellectus & phantasia, datur talis habitus. Hæc debet esse communis omnium.

Probatur manifeste experientia, quia in initio difficulter nobis proponimus obiecta cum tali ordine, & vt facile id faciamus, debemus valde sepe ea proponere, suntque qui

Intellectus non indiget habitu ad prima principia aut conclusionem sufficienter propositam.

Datur aliquid ratione cuius tam intellectui, quam potentia interna materiali cognitiua, occurrunt obiecta cognoscenda expedite & prompte, nunc cum tali ordine, nunc cum alio.

qui citius, & sunt qui tardius ad illam perfectionem perveniunt; ergo datur aliquid à quo hoc habet tam intellectus quam phantasia.

Quod si quæras, quid illud sit.

Respondetur, mihi id esse prorsus ignotum; nam quod alij dicunt non satisfacit, nec ipse aliud invenire possum. Ut autem difficultas & obscuritas huius rei magis pateat, examinandi sunt modi dicendi aliorum.

Itaque aliqui, ut *Huradus* hic disp. 16. & *Arriaga* disp. 9. illum non esse aliud quam species obiectorum aliquo modo tali vel tali coordinatas.

6. *Sed hic modus dicendi impugnatur primo*, quia habitus naturalis non dat simpliciter posse, sed facilius tantum, & in hoc distinguuntur à supernaturalibus habitibus: sed species coordinatæ dant simpliciter posse, neque enim sine illis potest intellectus aut phantasia exire in actum secundum; ergo habitus non consistit in illis.

Improbatur secundo, quia quando quis primo cognoscit aliquam propositionem, ob motum tale vel tale proponuntur sibi species ordinatæ ad hoc sufficientes: sed non habet tum habitum seu principium illud, quod possit sibi cito & facile proponere easdem species eodem ordine postea: ergo habitus non consistit in illis speciebus sic coordinatis.

Confirmatur, quia non habemus illud principium facilitans nisi post multos actus; sed habemus species sic coordinatas ante actus, sine illis enim non possent haberi actus.

Dicunt aduersarij, non in speciebus ordinatis quomodocumque consistere habitum illum, propter rationem hanc nostram, sed in speciebus purificatis & intensis ac ordinatis aliquo speciali modo, quam purificationem, intensiorem, & specialem ordinationem habent ab actibus.

7. *Contra primo*, quia ad hoc ut purificentur, intenduntur, ac ordinentur illo speciali modo, debet ipsis aliquid superaddi, & illud ipsum superadditum posset vocari habitus, si sufficeret ad illam facilitatem.

Contra secundo, quia illa coordinatio noua, quæ superadderetur, vel est aliquid respectuum, vel absolutum. Si absolutum, præterquam quod nihil absolutum posset esse coordinatio formalis aliquorum; adhuc sequitur quod illud absolutum posset vocari habitus potius, quam species coordinatæ per illud. Si respectuum: ergo ut sit de nouo, debet esse aliquid absolutum nouum, ratione cuius sit, maxime secundum aduersarios, qui negant respectum illum de nouo per se posse prodari: quam doctrinam etiam nos cum ipsis tenemus de respectibus intrinsecis aduenientibus, qualis esset hic respectus.

Confirmatur hoc, quia non potest intelligi quomodo possit poni noua aliqua coordinatio inter species illas, distincta ab illa, quæ fuit inter illas pro prima propositione.

Confirmatur secundo, quia illa maior purificatio non potest fieri in speciebus intellectualibus, quæ spirituales sunt, nec etiam in materialibus, nisi perderent aliquam partem sui, aut aliqua accidentia; ludicrum autem videtur quod per hoc, quod quis intelligat obiectum sæpius per species, illæ species perdant aliquam partem substantialem, aut accidentalem sui.

8. *Contra tertio*, quia etiam si species singulorum obiectorum, quæ debent proponi intellectui, aut phantasiæ, sint intensissimæ, ac purissimæ; non habet per hoc intellectus, quod possit eas tali vel tali ordine proponere, nec ipsæ per illos actus habent ex natura aliquam colligationem, ratione cuius, quædā proponeretur una, aliæ deberent proponi tali ordine, præsertim successiue: ergo debet esse aliquid aliud, præter species purificatas quomodocumque, & intensas, ac etiam præter coordinationem ullam, quam habent ex natura sua, aut ratione alicuius reperti in ipsis, à quo habet intellectus facile proponere illas hoc, vel illo ordine.

Probatur antecedens, quia species intensa, & purissima hominis, v. g. aliquando habet simul secum, & post se subsequentes has species, aliquando illas, quando

scilicet proponitur in diuersis propositionibus ac discursibus; ergo ex purificatione, intensione, ac coordinati- ne, quam habet ex natura sua cum aliis speciebus, non habet intellectus proponere ipsam potius cum hac, quam cum illa specie, nec post eam proponere hanc aliam speciem potius, quam unam alteram.

9. *Quod si admittatur* aliquid aliud distinctum, quod excitet species hoc vel illo modo; illud ipsum sufficit pro habitu, nec requiretur illa purificatio, intensio, & coordinatio, quam fingunt gratissime aduersarij, verba pro re obrutentes. Et per hæc patet, Philosophum, quando dicit, quod sciens habitu sit ille, qui quædā vult exit in actum, non fauere aduersariis; quia non habet quis à speciebus quomodocumque ordinatis in intellectu, aut phantasia exire in actum secundum, quædā vult, sed debet ulterius posse eas ordinatas, quando vult, sibi proponere; hoc autem non habet à speciebus coordinatis, aut purificatis, ut iam dictum est.

Communior sententia citata apud *Suarium* disp. 44. *Metaph. sect. 4.* est, quod illud, per quod facilitatur intellectus ad proponendas species tali modo, sit aliqua qualitas absoluta.

Sed neque hic etiam modus satisfacit, quia posita quacumque qualitate absoluta in intellectu, non determinaretur per eum intellectus ad proponendas species tali modo, nec determinarentur species ipsæ ad sic occurrendum; ergo illud, à quo facilitatur ad hoc intellectus, non est aliqua talis qualitas.

Probatur antecedens, quia si determinaretur intellectus, aut species per illum, cum sint causæ naturales, deberent semper determinari: sed hoc est contra experientiam.

Confirmatur, quia una qualitas non sufficit ad proponendas omnes species, quæ proponuntur: ergo debent esse plures qualitates; & consequenter deberet esse aliquid aliud, ratione cuius una qualitas potius quam alia hic & nunc determinaret; sed illud ipsum aliud sufficeret per se ad determinandum species ad hoc, ut occurrerent hoc modo; ergo profuit illa qualitas absoluta & præterea non sufficit.

10. *Tertius modus* dicendi esse posset, quod proponantur illæ species eo ordine, sed ab Angelo, vel Deo. Sed prorsus incredibile est, quod, si ista propositio fieret à Deo, aut Angelis, haberet talem dependentiā à pluribus actibus, ita, ut non proponerent sic species tam cito, & expedire, nisi quis haberet plurimos actus, tum vero proponerent. Et deinde non posset esse ratio cur aliqui paucioribus actibus indigerent, quā alij, aut cur idē aliquando haberet difficultatem proponendi res, quas sine difficultate ante, & statim etiā postea propositas habere potest; aut cur denique nonnunquā cōtingat ut res, quam perfectissime tenet memoria, non occurrat, cum velit.

Itaque quod ad me attinet, hoc etiā mysteriū inter naturæ arcana nobis inscrutabilia collocandū esse censeo.

CONCLUSIO V.

11. *Datur aliqua qualitas absoluta, quæ faciliat voluntatem ad unum actum præ aliis, & idem dicendum est de appetitu sensitivo.* Hæc est *Doctores* in 3. disp. 33. cum suis, & communis inter Philosophos, ac Theologos, quamvis *D. Thomas*, dum negat in voluntate habitus virtutum moralium, videri posset consequenter negare in illa esse vi- los habitus, quia nulli potius in ea collocari deberent, quam talium virtutum.

Probatur prima pars; quia voluntas est potentia libera non necessitata ad obiectū sibi propositum, & sentiens difficultatem aliquando in eo prosequendo; ergo indiget aliquo principio tollente ab ea illam difficultatem; sed illud principium non potest esse aliud quam qualitas absoluta, quæ communiter vocatur habitus; ergo.

Confirmatur, quia voluntas per varios actus prosecutionis, ac fugæ alicuius obiecti, redditur facilior, & expeditior ad illud prosequendum, & fugiendum, quā ante fuit, ut patet experientia; ergo acquirit per illos actus aliquid, per quod redditur sic facilior, & expeditior; sed illud non potest esse aliud, quam qualitas absoluta; ergo datur

Datur ha-
bitus in
voluntate,
quæ sit
qualitas.

in ea qualitas absoluta facilitas, & consequenter habitus.

Hinc probatur secunda pars: quia etiam appetitus sensitivus per varios actus acquirit facilitatem prosequendi aliquod obiectum, in quo prosequendo sentiebat ante difficultatem, & hinc minus aliquando resistit rationi, ac voluntati, & aliquando magis, prout consuevit magis, vel minus resistere: ergo debet in eo poni aliquid, ratione cuius ita disponatur: sed nihil potius, quam qualitas aliqua absoluta; ergo etiam in appetitu sensitivo collocanda est talis qualitas, & consequenter habitus.

12. *Ad hoc responderi posset*, difficultatem, quam sentit voluntas, aut appetitus sensitivus in prosecutione alicuius boni, oriri ex apprehensione aliqua, aut cognitione difficultatis annexae; quatenus scilicet illud bonum non potest acquiri sine molestia, & labore, vel quatenus impedit aliud bonum magis placens, aut desideratum, aut quatenus ob eius prosecutionem proponitur aliquod malum infligendum. Quod si non esset hæc apprehensio annexa bono proposito, nec voluntas, nec appetitus haberent difficultatem in eius prosecutione: ergo sufficit tolli illam apprehensionem; sed illa tolli non potest per habitum vllū positum in voluntate, aut appetitu: ergo facilitas, quam sentit voluntas in operando, non oritur ex qualitate aliqua, aut habitu posito in ipsamet voluntate.

Confirmatur hoc specialiter de appetitu sensitivo, quia appetitus sensitivus est potentia naturaliter determinata ad agendum circa obiectum propositum secundum illā rationem, secundum quam prosequitur obiectum: ergo non debet poni in ea habitus magis quam in visu, aut aliis externis potentiis, aut magis quam in potentiis cognoscitivis in ordine ad apprehensiones simplices.

Confirmatur secundo: Difficultas, quam sentit in operando, oritur ex apprehensione alicuius mali: ergo quamdiu est illa apprehensio, debet sentire difficultatem, quia æquē determinabitur postea ac primo, cum sit potentia naturalis: ergo difficultas illa nequit tolli, nisi ablata illa apprehensione.

13. *Contra:* Licet difficultas, quam habet voluntas in operando, nonnunquam oriatur ex apprehensione mali, & posset etiam tolli per ablationem illius apprehensionis absque habitu, ut si quis apprehenderet laborem aliquem valde grauem, & propterea abhorreret ab illo, postea tamen experiretur non esse tam grauem, & propterea non abhorreret ab illo; tamen experientia etiam constat, quod difficultas quam sentit, siue oriatur ab apprehensione, siue non, non tollatur per ablationem apprehensionis illius, quia ea manente sicut prius, aufertur difficultas, aut magna ex parte, aut totaliter: nam si quis nō obstante difficultate, quā sentit in viuendo temperate, ex eo quod apprehendat tali modo viuendi priuari se voluptate, quæ esset in intemperata vita frequentaret vitam temperatam, quamvis maneret eadem apprehensio semper, non sentiret tamen postea eandem difficultatem.

Deinde, qui habent difficultatem in male viuendo ab initio ortam ex consideratione offensæ Dei, aut iacturæ honoris, siue mutatione apprehensionis frequentibus actibus eo deueniunt, ut non sentiant illam difficultatē: ergo aliquod principium facilitans acquiritur ex parte voluntatis, aut appetitus, præter principium tollens apprehensionem.

Rursus difficultas operandi oritur ex ipsamet operatione formaliter, ex eo scilicet, quod sit contra inclinationē voluntatis, aut appetitus, vnde fit ut aliquādo aggrediamur aliquod opus in quo non apprehendimus difficultatē magnā, quod postea tamē omittimus ad hoc inducēti experientia difficultatis in eo exercendo repertæ. Nec sane hæc difficultas potest tolli per apprehensionem vllam, quamdiu remanet, sed remanebit semper, nisi aliquid aliud ponatur ex parte potētiae, ratione cuius quod ante erat difficile ex natura sua, postea non sit difficile: illud autem est habitus seu qualitas posita ex parte voluntatis, aut appetitus. Per hæc patet ad replicam.

14. *Ad primam autem confirmationem* nego consequentiam, & ratio disparitatis est, quod appetitus licet sit potentia naturalis, sicut potentia visiva, sit tamen potentia,

quæ possit habere, & prosecutionem, & fugam circa idē obiectum, ex quibus vnus actus est magis, aut minus iuxta suam inclinationem, aut dispositionem præsentem, vnde, ut possit etiam habere alium actum cum minori difficultate, quando ad ipsum determinatur, debet poni habitus: potētiae autem externæ non sunt natæ habere oppositos actus circa idē obiectum, vnde est necessitas ponendi habitus in illis.

Ad secundam confirmationem, permisso antecedente, distinguo consequens: si potentia eodem modo se habeat, transeat; si non, negatur. Itaque licet apprehensio difficultatis posset mouere voluntatem non habituata, non tamen esset necesse ut moueret habituata.

Respondeo secundo, non ex apprehensione oriri difficultatem, sed ex natura actus, quem experitur difficilem voluntas non habituata, quæ tamen, quando habituata est, non ita sentit ipsum.

15. *Hinc potest vltimum probari conclusio:* actus aliquis ex natura sua potest esse facilis voluntati, aut appetitui, quando non habet inclinationem aliquam actualem sensibilem in oppositum, qui esset ipsi difficilis si haberet talem inclinationem, & e contra: ergo, ut tollatur difficultas, quam experimentatur voluntas in exercendo aliquem actum, ex natura ipsiusmet actus proueniens, debet poni in illa propensio ad illum actum, & tolli propensio sensibilis ad oppositum actum; & ut tollatur facilitas, quam sentit in exercendo actu, debet poni propensio ad oppositum, & tolli propensio ad illum actum; sed hoc nequit fieri nisi per habitum aliquem positum in illa potentia: ergo datur talis habitus.

Confirmatur conclusio, declarando quomodo generantur habitus, seu qualitas absoluta sic dicta in potentia. Potentia, quæ est ex se valde inclinata ad aliquem actum, v.g. ad temperantiam, non sentit difficultatem in temperate viuendo ex natura ipsiusmet actus, & consequenter si proponatur ipsi per potentiam cognitiuam temperata vita sequenda, non excitaretur in ipsa per illam propositionem auersio vlla, aut fuga, aut displicentia actualis, sed potius amor, aut desiderium istius boni: hoc tamen non obstante voluntas posset contra illam inclinationem elicita libere velle hic & nunc intemperate viuere; ille autem actus relinquit in potentia aliquod principium inclinans ad talem actum iterum producendum, & alius actus relinquit aliud, donec potentia illa magis, aut æquē inclinetur virtute istius principij ad intemperate videndum, quam ante inclinabatur ad viuendū temperate; quando autem est in tali statu, cum proponitur intemperate viuendum, excitatur desiderium eius in potentia, & actus ipse est gratus ipsi, ac consequenter facilis: quādo vero proponitur temperate viuendum, excitatur auersio ab illa, & actus ipsemet est molestus, ac consequenter difficilis. Quod autem ita fiat, colligitur ex eo, quod hic modus explicandi, quomodo fiat illud, quod experimur fieri, quantum ad difficultatem operandi, sit facilis, absque vllō inconuenienti, quod non possit melius explicari quomodo fiat.

Et per hæc patet ad fundamentum præcipuum oppositæ sententiæ, quæ in hoc consistit, quod non sit necessitas huiusmodi habituum; ita enim ostensa est eorum necessitas: etiam non obstante quod voluntas esset potentia naturalis.

QVÆSTIO II.

Quomodo habitus acquiruntur per actus.

16. Supposito ex quæstione præcedenti acquiri habitus medianibus actibus, quæritur iam in quo genere causæ actus concurrunt ad productionem habituum.

Prima sententia est, actum concurrere ad habitus in genere causæ materialis, ac dispositiue. Ita Durandus 3. dist. 33. q. 3.

Secunda sententia est, quam amplectitur Buridanus 2. Ethic. 3. Habitum produci per actum, tãquam per actionem, sicut calor producit per calefactionem.

Tertio

Tertia sententia vult, habitum produci per actum, tanquam causam instrumentalem potentie. Ita *Conradus* 1. 2. q. 51. *Valentia* q. 3. de habitibus.

Quarta denique sententia affirmat habitum produci per actum, tanquam causam unicam effectiuam principalem. Hæc est *Doctoris* in 1. dist. 17. quæst. 2. ac aliis locis, quem præter suos omnes, sequuntur recentiores communiter, *Suarez* dist. 44. met. sect. 8. *Vasq.* 1. 2. dist. 79. *Auersa* q. 49. & alij plures.

CONCLUSIO I.

Habitum produci per actum effectiuum, tanquam per causam principalem, ac totalem. Hæc est iuxta quartam sententiam contra omnes alias.

*Probat*ur effectiue, quia posito actu ponitur, & non posito non ponitur, nec est vllum inconueniens quod dicatur poni ab ipso effectiue, tanquam à causa totali vnica ac principali: ergo dicendum est, quod ita ab illo producat.

17. *Dicitur*: actus non potest esse causa principalis vniuoca, cum sit diuersæ speciei ab habitu, nec æquiueca cum non sit perfectior: ergo nullo modo potest esse causa principalis adæquata actus.

Respondetur primo negando antecedens pro secunda parte, quia quamuis non sit perfectior, posset tamen esse æque perfectus, quia species diuersæ possunt esse æqualis perfectionis, & quæ sunt æqualis perfectionis possunt à se inuicem produci efficienter non minus, quam quæ sunt eiusdem speciei, nisi aliunde colligatur oppositum.

Respondetur secundo, negando antecedens cum sua probatione, nam actus sine dubio est perfectior ex sua ratione formali quam habitus, tum quia maior est dependetia habitus ab ipso, quam ipsius ab habitu, quandoquidem possit simpliciter produci absque habitu naturaliter loquendo, habitus vero non possit sine ipso; & quandoquidem actus non dependeat ab habitu, nisi tanquam à causa partiali effectiua, habitus vero dependet ab actu, tanquam à causa totali; tum quia perfectiorem exigit actus causam totalem, quam habitus, quia habitus exigit solum actum pro causa totali, actus vero exigit potentiam semper, aut tanquam totalem, aut tanquam partialem; tum denique, quia totum munus habitus est inclinare ad actum, nec poneretur vlla ratio, nisi propter actum habendum: ergo actus est perfectior.

18. *Probat*ur secunda conclusio impugnando alias sententias.

Impugnatur ergo prima sententia, quia actus non est dispositio materialis requisita ex parte potentie ad conseruationem habitus: ergo neque ad productionem.

Hanc impugnationem rejicit *Auersa*, quia aliqua dispositio potest esse requisita ad introductionem, quæ non requiritur ad conseruationem: sic mollicies in cera requiritur ad introductionem figuræ, sed non ad conseruationem: sic etiam plus frigoris requiritur ad introductionem formæ aquæ quam ad conseruationem, neque enim tantum frigoris, quantum est in aqua valde calida, posset sufficere ad introductionem aquæ.

Sed contra: licet posset dispositio aliqua requiri ad introductionem formæ, quæ non requireretur ad conseruationem, hoc tamen propterea fieret, quia posset aliqua specialis ratio ostendi, ob quam ita requireretur: vt contingit in exemplo de cera, nam propterea mollicies requiritur ad introductionem figuræ, quia debet introduci per receptionem alterius corporis intra partes ceræ, quæ receptio non fieret, nisi cera esset mollis; non debet autem mollicies requiri ad conseruationem figuræ, quia sine mollicie partes ceræ, quæ cedebant ante, poterunt manere in eadem dispositione, & situ, & si maneant manebit figura, quæ in tali situ partium ceræ consistit.

Rursus plus frigoris requiritur ad introductionem formæ aquæ, quam ad conseruationem, quia frigus solum non est dispositio ad formam aquæ, & causa productiua dispositionis reliquæ ad ipsam est productiua tanti frigoris, vnde debet tantum producere; causa vero calefactiua aquæ & destructiua frigoris non est tam potens ad destruendas alias dispositiones conseruatiuas, vnde non

est mirum quod plus frigoris acquiratur ad productionem quam ad conseruationem formæ aquæ.

In casu vero nostro nulla prorsus assignari potest ratio, cur actus requireretur tanquam dispositio necessaria ad recipiendum habitum primo productum, & non requireretur ad eius conseruationem.

Impugnatur ipsemet Auersa primam sententiam, quia dum quis non acquirit habitum, quia non exercet actus, hoc non oritur ex defectu dispositionis passiue, sed ex defectu principij actiui; ergo actus est effectiuius habitus.

Sed hæc impugnatio manifeste petit principium, antecedens enim est directe quod negatur ab aduersario.

19. *Impugnatur præterea*, quia si Deus infunderet habitum per se acquisibiles absque actibus, non diceretur (supplere defectum dispositionis passiue, sed virtutis actiue): ergo actus habet actiuitatem respectu habitus.

Hæc etiam impugnatio eodem vitio petitionis principij laborat: aduersarij enim sententia directe opponitur antecedenti.

Impugnatur denique, quia debet dari aliqua causa effectiua habitus, sed alia assignari nequit nisi vel actus vel potentia; si actus, habetur intentum: si potentia, adhuc actus se tenet ex parte principij actiui, & erit ratio agendi, cur potentia efficiat, perinde se habens ad habitum, sine producat in ipsamet potentia, in qua est actus, siue in alia potentia; sed si produceretur in alia potentia, actus non haberet se per modum dispositionis materialis & receptiue: ergo neque sic se habet respectu habitus producti in eadem potentia.

Hæc etiam impugnatio non sufficit, quia negari potest subsumptum pro secunda parte: secundum *Durandum* enim requireretur tanquam ratio receptiua; vnde si à solo Deo produceretur actus in potentia, potentia tum posset producere habitum, cum tamen tum actus non esset ipsi ratio agendi: non ergo perinde se haberet actus ad habitum, qui produceretur in alio subiecto ac in proprio: quia non posset disponere passiue alienum subiectum, nec consequenter posset potentia eo mediante producere habitum in alieno subiecto. Quod si etiam posset, tum quidem actus esset ratio agendi quasi effectiue in ordine ad subiectum illud alienum; sed esset solum ratio recipiendi in ordine ad subiectum proprium.

20. *Impugnatur secunda sententia* ab eodem *Auersa*, quia actus voluntatis, verbi gratia potest intelligi secundum totam suam essentiam absque ordine ad habitum; sed actio dicit essentialem ordinem ad terminum: ergo actus non est actio, per quam producat habitus.

Contra, quia quamuis actus voluntatis, vt est actus ipsius, per quem formaliter vult obiectum, possit intelligi sine habitu, tamen idem actus realiter loquendo posset esse productio habitus, & vt talis non posset intelligi absque habitu; vnde in forma distingui posset maior: secundum totam suam essentiam quatenus actus est, transeat; quatenus est præterea productio habitus, nego maiorem.

Et retorqueri potest ratio: Actus ille potest intelligi quoad totam essentiam æque sine ordine aptitudinali ad habitum, ac sine actuali; sed hoc non obstante habet ordinem aptitudinalem secundum *Auersam*, quia est productiuius habitus: ergo quamuis possit intelligi sine ordine actuali ad habitum, adhuc posset dicere talem ordinem.

Melius impugnatur ab ipso ex principiis nostri *Doctoris*, quia potest esse actus, qui non producat habitum, vt si habitus intensissimus sit productus ante ipsum; sed si esset etiam realiter actio, non posset esse absque termino per ipsum productum: ergo non est talis actio.

Confirmatur, quia nulla est ratio, ob quam Deus non posset quemcumque actum producere absque habitu villo; sed id non posset facere, si actus esset actio per quam produceretur: ergo.

Impugnatur tertia sententia, dicens habitum produci per actum tanquam per causam instrumentalem; quia si requiratur causalitas ipsius villo modo, potius debet dici quod requiratur causalitas eius, vt causæ principalis;

Habitum
produci
per
actum ef-
fectiue.

Actus est
perfectior
habitu.

quia alias alia causalitas causæ principalis requireretur, & sic multiplicarentur entia sine necessitate. Et per hoc etiam probatur quod potentia non debeat partialiter concurrere per modum causæ principalis partialis immediate.

Quæres, an quemadmodum producit habitus per actus, ita etiam augeatur per illos.

21. *Hæc quæstio* supponit augeri habitum, id quod patet experientia, non minus quam dari habitum; nam sicut experientia colligimus nos inclinari ad aliquid, ad quod antecederet non inclinabamur, & propterea dari habitum quo inclinemur: ita etiam colligitur nos magis inclinari ad aliquid, & consequenter dari aliquid quo inclinemur: illud autem non est aliud nisi augmentum habitus: ergo datur tale augmentum.

Respondeo primo, habitum omnem qui acquiritur per actus, augeri per actus intensiores seipso.

Probat, quia per aliquos debet augeri, sed per nullos potius, quam per intensiores: ergo.

22. *Respondeo secundo*, etiam cum augeri possit per minus intensos, & a fortiori per æque intensos. Ratio est: quia nihil impedit quo minus etiam augeatur per huiusmodi actus, neque enim sequeretur aliud inconueniens quam quod simile ageret in simile; quamvis autem simile quoad intensiōem & speciem non possit agere in aliud simile, verbi gratia album ut duo in aliud simile album; tamen non est inconueniens, quod simile in intensiōe tantum & non in specie possit agere in aliud, alias frigidum ut tria non posset agere in calidum ut tria, nec è contra: sed actus & habitus non possunt esse similia nisi in sola intensiōe, cum sint diuersæ speciei.

Dices, actus ut tria non posset generare habitum ut quatuor: ergo nec intendere habitum ut tria, quia si posset intendere, posset primo producere.

Respondeo negando consequentiam cum sua probatione, quia actus non habet virtutem producendi statim tot gradus quot potest, sed requirit ad hoc tempus, ut patet experientia: neque enim statim quis habens intensissimum actum, sentit intensissimum habitum, nisi actus frequenter; unde fit ut non possit ab initio habitum tantæ aut maioris intensiōis, quam ipsemet habet producere, quamvis si continuaretur diu, aut repeteretur, id posset facere.

QVÆSTIO III.

Quomodo habitus concurrat ad actum.

23. **D**Væ sunt sententiæ præcipuæ de hac difficultate. *Prima* dicit habitum concurrere solum in genere causæ formaliter determinantis & inclinantis potentiam sine ullo concursu effectiuo. Hanc tenet *Durandus* in 13. dist. 23. q. 4. *Palud.* q. 2. *Rubion* q. 21. art. 3. *Cambrinus* q. 18. *Logice. Auerſa* q. 49. sect. 8. & alij.

Secunda sententia est, quod habitus concurrat ad actum effectiue tanquam causa partialis. Hanc amplectuntur *Medina* 1. 2. q. 4. *Valentia* q. 1. de Habitibus. *Salas tract.* 10. *Suarez disp.* 44. sect. 5.

Doct̃r noster 1. dist. 17. q. 2. utramque sententiam hanc probabiliter sustinere videtur, proponit enim & soluit rationes utriusque. *Arriaga disp.* 9. sect. 3. utramque causalitatem habitui tribuit. *Vasqu.* 1. 2. disp. 83. putat habitum concurrere efficienter, non tamen ad ipsam substantiam actus, sed ad modum eius.

CONCLUSIO I.

Habitus non debet habere utramque rationem concurrendi ad actum.

Hæc est contra *Arriagam*, & probatur: Vnus tantum ex his modis concurrendi sufficit, & alter omnino superfluit & gratis asseritur; non sunt autem multiplicandi concursus, aut causalitates diuersæ absque necessitate.

Obiicies pro Arriaga, impulsus determinat rem impulsam effectiue concurrendo ad motum: ergo & habitus inclinatur in actum effectiue concurrendo ad ipsum.

24. *Respondeo* distinguendo consequens: si habitus

habeat determinare & inclinare formaliter, nego consequentiam; si non habeat, transeat consequentia. Et sanè eodem modo dicendum est de ipso impulsu, quod nimirum si inclinet formaliter, non inclinet etiam efficiēter, quod si etiam essent rationes aliquæ particulares, ex quibus colligeretur quod impulsus & inclinet formaliter ad motum & cum etiam producat effectiue, negandum esset idem sequi de habitu, quia non sunt rationes simile quid probantes de habitu; neque est necesse ut habeat in hoc proportionem cum impulsu, sicut non habet in aliis rebus.

Obiicies secundo pro eodem: quo intensior est habitus, eo minori cum fatigatione voluntas producit actum: sed hoc non ob aliam causam, nisi quia habitus concurrat effectiue cum illa, & propterea ipsa non debeat tantum adhibere concursus, quantum sine habitu deberet.

Confirmatur, quia quo habitus est intensior, eo potentia potest non obstante distractione maiori, elicere actum suum: sed hoc non aliunde, nisi quia propter concursum suum in actum, & partem exhibere actui, partem aliis actibus.

Respondeo, ex suppositione determinationis formalis, negando minorem: sed illa minor fatigatio orietur ex illa inclinatione & determinatione formali; & certe ut supra dixi, non oritur ex applicatione totius concursus fatigatio, alias intellectus agens fatigaretur producendo species intelligibiles, in quarum productione totum conatum exhibet; & quamvis visus non concurreret efficienter ad unionem, adhuc æque fatigaretur ac de facto fatigaretur.

Ad confirmationem etiam respondeo negando minorem: sed ratio est, quia determinatur ac inclinatur formaliter per habitum ad actum illum, & consequenter facilius cum elicit quam alias fecisset, & sine distractione, & cum distinctione.

CONCLUSIO II.

25. *Si habitus concurrat effectiue, concurrat ad ipsammet substantiam actus, & non ad modum aliquem eius.* Hæc est communis, contra *Vasquem*, qui male pro sua sententia citat *Scotum*, cum directe illam impugnet.

Probat, tum quia si concurrat effectiue, nihil impedit quo minus concurrat ad ipsammet substantiam actus: tum quia gratissime asseritur aliquis modus ex parte actus distinctus ab ipso, qui produceretur per habitum: tum quia omnis actus sequitur ipsum: ergo prius debet produci actus quam modus: sed tota difficultas ad quam superandum ponitur habitus, est in producendo ipsomet actu: ergo habitus debet concurrere ad producendum actum pro illo priori ante modum, aliàs ad nihil deferuiet; & consequenter non debet concurrere ad aliquem modum eius.

CONCLUSIO III.

26. *Probabile est quod habitus non concurrat effectiue cum potentia, sed quod determinet ipsam formaliter tantum.* Hæc est iuxta primam sententiam, contra reliquas.

Probat primo Auerſa, quia actus producit effectiue habitus: ergo habitus non producit effectiue actus; quia inter causas æquiuocas non potest dari huiusmodi mutua productio, quia una debet esse necessario altera simpliciter perfectior, & cōsequenter non poterit ab illa produci.

Hanc probationem merito dicit esse ad hominem, contra eos qui asserunt nullas duas species posse esse æqualis perfectionis, quia in sua propria sententia id est falsum; unde hæc probatio non sufficeret in ipsius sententia.

Sed neque sufficit etiam in aduersa, quia licet æquiuoca causa non possit producere effectum perfectiorem per modum causæ totalis, potest tamen per modum partialis, nec in hoc est vlla difficultas: habitus autem concurreret partialiter tantum.

Probat ergo melius, quia ipsamet potentia habet virtutem ad æquate productionem actus, ut patet ex eo, quod primum actum antecederent omnem habitu producat seipsa absque habitu: sed tam perfecte applicatur ad eum producendum

Habitus
auctur
per actus
intensio-
res se.

Et per
minus in-
tensos.

Habitus si
concurrat
effectiue
ad substan-
tiam actus.

Probabilia
quod ha-
bitus non
concurrat
effectiue.

Habitus
non con-
currat ef-
fectiue &
formali-
ter ad
actum.

producendum quando habet habitum, ac quando non habet ergo etiam quando habet habitum, adaequate actum producit, & consequenter non indiget effectiuo concursu habitus. Probatur consequentia prima, quia si absque habitu sic applicato adaequate producit actum, frustra daretur ipsi concursus effectiuus habitus, etiam posito habitu.

27. *Dices* non frustra dari illum concursum, quia quamuis possit sine eo actum producere, non poterit, tam facile, & expedite, quam cum ipso; licet ergo non requireret concursum effectiuum habitus ad simpliciter posse, tamen requireret ipsum ad facile, & delectabiliter posse.

Hac replica est fundamentum potissimum secundae sententiae; unde diligentius enervanda est.

Contra ergo primo, quia non potest potentia habere ab illo concursu facilius operari, quam sine illo; ergo in ordine ad hoc non debet poni concursus habitus; & consequenter replica corrumpitur.

Probatur antecedens: quia eatenus haberet à concursu habitus facilius operari quam sine ipso, quatenus à concursu proprio, quem tollit concursus habitus, haberet difficilius operari; sed hoc est falsum; ergo. Maior probatur: quia si non haberet difficilius operari quando ipsamet haberet totum influxum in actum, non facilius operaretur quando haberet concursum habitus, & non haberet totum influxum suum quem haberet sine habitu: ergo ideo facilius operatur per concursum effectiuum habitus, quia à concursu proprio haberet difficilius agere.

Probatur etiam minor primo, quia difficultas potentiae in agendo est difficultas sensibilis, quam experimur in nobis: ergo provenit formaliter ab aliquo, quod sentimus; sed prorsus non sentit potentia concursum, aut influxum suum; ergo difficultas ipsius non oritur ab influxu formaliter.

28. *Probatur secundo eadem minor*, quia ideo haberet difficultatem ab influxu suo, quia totum conatum in eum intendit, & absque concursu alterius causae ipsamet totaliter causat actum; sed ex hoc non deberet sentire difficultatem, quae superari deberet per habitum, quia potentia visiva exhibet totum conatum suum ad actum visionis, & tamen non sentit difficultatem per hoc praecise quod exhibeat totum conatum, quem potest, & quod non addit concausa supplens partem concursus.

Probatur tertio eadem minor, quia si proponatur bonum delectabile voluntati, ut delectabile praecise, non sentit ullam difficultatem in eius prosecutione, quoad primum actum, & tamen tunc habet influxum totalem in illum actum absque concursu habitus: ergo non sentit difficultatem ex eo formaliter, quod habeat concursum totalem; nec ex eo formaliter non sentit difficultatem, quod habeat concursum effectiuum habitus. Per quod etiam optime impugnatur sententia *Arriagae*, reiecta conclusione prima.

29. *Contra eandem replicam secundo*, per hoc quod potentia habeat inclinationem ad unum actum, v. g. intemperantiae, oppositus actus erit ipsi difficilis, qui non esset ipsi difficilis, si non haberet illam inclinationem; & ideo aliquis actus est ipsi facilis, qui alias erat difficilis, vel quia tollitur inclinatio ad oppositum actum, vel quia additur inclinatio ad actum illum, qui sit facilis; neque ratione, aut experientia colligitur alia difficultas, aut facilitas in potentia ad actus eliciendos: ergo habitus solus debet poni, vel ad dandam inclinationem ad actum, vel ad tollendam inclinationem ad oppositum actum; neque ratione aut experientia constat aliud munus competere habitui, & consequenter frustra & gratis attribueretur ipsi. Sed per concursum actiuum non potest tollere inclinationem ad oppositum actum, neque addere inclinationem ad vllum actum; ergo non indiget potentia concursu effectiuo habitus ad facilius producendum actum.

Probatur subsumptum, quod solum negari potest ab aduersariis, quia concursus actualis habitus solum habet supplere illam partem concursus potentiae, quae non adest, & influxus adaequatus potentiae & habitus habet solum effectiuum & formaliter tantum facere, quantum concursus adaequatus solius potentiae, qui sufficeret ad actum

si adfuisset: sed nec pars concursus potentiae, quae deest praesente concursu habitus, neque totus influxus ipsius tolleretur inclinationem potentiae ad oppositum, aut si tolleretur, iam non esset productio actus difficilis potentiae: ergo neque partialis concursus habitus, neque totalis influxus ipsius & potentiae, tollit ipsam inclinationem ad oppositum: & simili ratione potest probari, quod non addat inclinationem ad actum.

30. *Confirmatur*: quando aliquis habitualiter intemperatus elicit actum temperantiae, sentit difficultatem in eo eliciendo: ergo ab aliquo oritur illa difficultas. Tum sic: vel illud, à quo oritur illa difficultas formaliter loquendo, est solus habitus intemperantiae absque aliqua productione, vel alia qualitate producta per ipsum: vel est productio aliqua alicuius alterius qualitatis, aut alia illa qualitas. Si dicatur primum, habetur intentum, quia quidquid habitus facit seipso absque productione, facit illud, non quatenus concurrat effectiuum, sed quatenus determinat formaliter in genere causae formalis, & haberet id facere, quamuis non esset productiuus vlla ratione. Si dicatur secundum, praeterquam quod nihil possit produci ab habitu intemperantiae, nisi actus intemperantiae, & quod talis non producat quando elicitur actus temperantiae, adhuc illud aliud quod producit tunc, est, quod retardat potentiam, & facit ipsi difficilem actum temperantiae: & hoc habet facere vel formaliter, vel effectiuum: si formaliter, ergo similiter posset dici de ipsomet habitu, quod redderet seipso formaliter actum virtutis oppositae difficilem potentiae: si effectiuum, ergo dabitur processus in infinitum. Quod si habitus intemperantiae reddit seipso formaliter actum temperantiae difficilem potentiae, eodem modo habitus temperantiae seipso formaliter reddet illum actum facilem potentiae, à paritate rationis.

31. *Probatur tertio conclusio*, quia aliquid potest inclinare ad aliud absque concursu effectiuo ad illud: sed ideo habitus deberet habere concursum effectiuum, & non sufficeret concursus in genere causae formaliter determinantis, quia non posset absque effectiuitate esse talis determinatio: ergo.

Probatur, quia interior finis inclinat formaliter ad electionem mediorum, in probabili sententia aliquorum ex suppositione quod interior & electio distinguantur realiter, ad quam tamen electionem non concurrat efficienter.

Rursus assensus principiorum inclinat formaliter ad assensum conclusionis, ad quam non concurrat efficienter.

Praeterea delectatio ac voluptas, quam antecedenter ad actum prosecutionis producit obiectum in appetitu sensitivo, ac voluntate, inclinat illas potentias ad prosecutionem, quae tamen prosecutio non producitur efficienter ab illis.

Probatur quarto, quia vel posito habitu potentia habet tantum concursum ad actum, quantum haberet eo non posito, vel minorem: si minorem, ergo frustra superadditur habitus, quandoquidem quantum superadditur de concursu habitus, tantum subtrahatur de concursu potentiae: si tantum, ergo impossibilis est concursus habitus saltem naturaliter, quia quando datur actio adaequata respectu alicuius termini, non potest dari vlla alia actio naturaliter, secundum omnes, quia superflueret; nec supernaturaliter secundum *Scotistas*, ex principiis illis, ob quae asserunt, non posse dari duas causas totales eiusdem effectus, aut vnam totalem & aliam partialem; sed concursus quem sine habitu haberet potentia, esset adaequatus respectu actus: ergo non posset ipsi superaddi concursus potentiae.

32. *Dices* concursum habitus superadditum concursui potentiae esse quidem superfluum aut impossibilem respectu eiusdem actus in eadem intentione, non tamen in maiori. Itaque quando potentia se sola produceret actum, actus esset intentionis ut vnum, verbi gratia; quando vero produceretur à potentia & habitu, esset intentionis ut duo.

Contra, quia per hoc non sentiret potentia facilitatem, habitus autem ponitur propter facilitatem.

Probatur sequela, quia non minus debet esse facilis potentia

Nō habet potentia à concursu effectiuo habitus facilius & delectabiliter operari.

Nec ex concursu suo difficius.

Non agit difficius ex eo quod agat toto conatu.

potentia ad producendum se sola actum ut vnum, quam simul cum habitu actum ut duo : ergo quamvis habitus iuuaret ad intensiorem maiorem, non tamen ad facilitatem.

Fundamenta oppositæ sententiæ sunt soluta ex dictis, consistunt enim in hoc, quod non possit explicari quomodo potentia facilitaretur per habitum absque concursu effectiuo, & quod consequenter habitus debet habere concursum effectiuum.

Si autem quæras, quomodo fiat ista determinatio formalis per habitum, ratione cuius facilius aut delectabilius operetur.

Respondet meo iudicio non posse id melius declarari, quam dicendo, quod habitus ita disponat potentiam, ut eo supposito, vel ipsemet actus sit delectabilior voluntati, vel ab obiecto actus apprehenso causeatur aliqua qualitas delectans præuia ad actionem, propter quam qualitatem delectantem voluntas agat delectabiliter, vel certe per eum tollatur habitus oppositus, qui reddebat actionem difficilem.

Et si rursus quæras, quomodo reddebat habitus oppositus actionem difficilem.

Dico iuxta hæc ipsa, quod id faciebat quatenus eo supposito obiectum non poterat producere qualitatem delectantem, nec actus ipse poterat se solo formaliter esse delectabilis; & forte etiam quatenus eo supposito obiectum ipsius quoties proponitur, producit aliquam delectationem trahentem ad se. Vnde existimo habitum ex se solo formaliter non tribuere illam delectationem & facilitatem, quam sentimus, dum delectabiliter operamur, & facile. Moueor ad hoc, quia si illa delectatio aut facilitas sensibilis proueniret formaliter ab habitu solo, vix explicari potest quomodo non deberet sentiri semper, contra experientiam. Quod totum valde aduertendum est pro intellectu perfectioni huius rei valde difficile.

Obijciunt pro sententia attribuentem concursum effectiuum habitui: Si non concurreret effectiuè, non possit potentia habere intensiorem actum quam est primus, contra omnes & experientiam.

Probatur sequela, quia si totaliter procedat actus effectiuè ab ipsa potentia, quandoquidem totum suum conatum intendat in productione primi actus, non potest concipi quomodo vllus alius actus possit esse illo intensior.

Respondet, hanc difficultatem solū concurrere in actibus potentiarum naturalium, quæ sunt naturaliter ex se determinatæ ad faciendum quantum possunt, causa enim libera facile potest intendere ac remittere suum conatū, & consequenter habere magis vel minus intensum actū, prout voluerit adhibere suum conatum, & per habitum etiam poterit aliquo modo inclinari ad præstandum maiorem conatum, quam sine eo præstitisset. Quod ad alias autem potentias naturales, non esset secundum me inconueniens quod nunquam haberent intensiorem actum quam semel, nisi propter meliorem applicationem obiecti, aut perfectiores species: ad intensiorem autem, quæ ex hoc oriretur, impertinens esset habitus.

Vnde in forma respondeo, negando sequelam, nam potentia libera possit habere intensiorem actum ex libertate sua absque concursu effectiuo habitus; & potentia naturalis possit habere intensiorem actum ex perfectioni applicatione obiecti, ac perfectioribus speciebus.

33. Quæri solet hic, quomodo repugnent habitus contrarij.

Respondetur, quod repugnent naturaliter ob oppositionem contrariam quam habent in gradibus intensi, non tamen in remissis; nec vllō modo de potentia absoluta, ob easdem rationes, ob quas id asseruimus in Physica de aliis formis contrariis.

Quæri solet secundo, quomodo expellant se. Arriaga proponit hanc difficultatem de habitibus, tanquam si de illis particulare quidpiam esset, quod non est de aliis formis contrariis, quantum ad explicationem.

Ego tamen prorsus existimo eodem modo discurrendum de omnibus formis contrariis quantum ad hoc, quod ut

appareat, proponam difficultatem *Arriaga*. Sic ergo discurret: Habens habitum vitij ut octo, v. g. quando incipit producere actum contrariæ virtutis, habet in priori naturæ habitum illum vitij ut octo retardantem illum ab electione actus virtutis; ergo non potest per illum actum virtutis producere gradum illum virtutis oppositæ, quo expelleretur vllus gradus istius habitus vitiosi; sed non potest expelli per habitum contrarium, nisi per illum actum produceretur aliquis gradus habitus contrarij, quo expelleretur aliquis gradus ipsius: ergo, &c.

34. Omittis aliis responsionibus ipsius ab ipso forte excogitatis, & parui momenti:

Respondet iuxta doctrinam communem de modo, quo expellunt se alia contraria, v. g. frigus & calor. In illo priori naturæ, in quo potentia libera antecedit actum suum, quem producit in instanti reali, non esse positum gradum formæ expellendum, sicut in nullo instanti priori naturæ incluso in instanti quo producitur vna forma substantialis in materia, est altera forma substantialis: aut in quo producitur lumen, est priuatio ipsius; aut in quo producitur frigus, est calor expellendus per illud; nec retardabitur consequenter pro illo instanti, quo elicit actus virtutis ab omnibus gradibus vitij præexistentis; sed solum ab illis, qui non expelluntur ab habitu acquisito per actum virtutis, qui tum producitur: sicut nec frigus, ut octo secundum omnes gradus resistit calori pro instanti aut tempore, in quo calor producitur, quia non est secundum omnes gradus pro illo instanti.

Dices cum Arriaga, non sunt pro illo priori naturæ causæ determinatæ ad destruendum potius vnum gradum quam duos gradus; imò nec ad destruendum vllum gradum illius: quia causa potens hoc facere est tantum voluntas libera, ut suppono: sed illa potest nullum actum virtutis contrariæ elicere, aut elicere actū tantæ, vel tantæ intensiōis: ergo non est vlla causa determinata pro illo priori ad expellendum vllū gradum, aut vnum gradum potius quam duos; & consequenter non potest intelligi de destructis pro illo priori vllus gradus habitus destruendi.

35. Respondet distinguendo vltimum consequens: ab eo qui considerat ea tantū quæ sunt pro illo priori, transeat; ab eo, qui considerat, quæ sunt non solum in illo priori, sed in sequentibus naturæ instantibus repertis in illo instanti reali temporis, nego consequentiam. Itaque ut aliquid non sit pro vllō instanti, siue priori, siue posteriori naturæ incluso in instanti reali temporis, sufficit quod ponatur pro quocumque instanti siue priori, siue posteriori naturæ, aliquid impossibile cum ipso; & ad hoc quod aliquis cognoscat vtrū aliquid sit pro instanti aliquo naturæ, debet videre vtrum pro vllō alio instanti sit aliquid impossibile cum ipso; & si reperiat quod sic, debet dicere quod non sit pro illo instanti: nec refert quod pro aliis instantibus antecedentibus non sit causa determinata ad ipsum expellendum, sed sufficit quod pro aliquo instanti naturæ ex omnibus instantibus naturæ inclusis in instanti reali sit aliquid ad hoc determinatum. Sic autem sit in proposito: nam potentia libera licet pro priori naturæ, quo habet rationem causæ in actu primo, non sit determinata ad producendum actum virtutis aut habitum sequentē, est tamen sic determinata in posteriori, & hoc sufficit.

36. Dices secundo, causa libera non solum debet esse prior natura cum omnibus illis, quæ prærequiruntur ad actum, quem libere elicit, sed etiam cum omnibus illis principijs quæ requiruntur ad omnem actum oppositum possibilem producendum pro eodem instanti; sed habitus ut octo, v. g. est aliquid ex prærequisitis ad actum aliquem intemperantiæ oppositum actui temperantiæ producendum: ergo debet esse in illo priori habitus ut octo.

Respondet, negando maiorem, quia vnum ex principijs requisitis ad actum oppositum est negatio actus qui producitur: sed talis negatio non potest esse positivè in illo priori, ut patet. Itaque sola illa principia debent esse positivè pro illo priori, quæ non debent tolli per illa, quæ in instantibus posterioribus producuntur.

Ex hac doctrina sequitur, non esse recurrendum ad

Quomodo determinat formaliter habitus.

Quomodo intensior actus possit haberi absque concursu habitus effectiu.

Quomodo repugnent habitus contrarij.

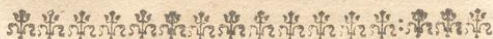
Quomodo se expellant.

saluandum quomodo expellant se mutuo habitus ad doctrinam nouam, quam eodem loci proponit *Arriaga*: nempe quod actus ille qui producitur à potentia in casu prædicto & omni simili, non producat habitum pro illo ipso instanti, sed pro alio sequenti, pro quo necessario conseruatur. Existimat enim actum qui libere producitur pro vnicuique instanti, necessario conseruari in potentia pro aliquot aliis instantibus, & habitum non produci per ipsum in primo instanti, sed in sequentibus.

Contra quam doctrinam facit principaliter, quod gratis excogitata est absque alio fundamento, quam ut per eam soluat prædicta difficultas, quæ sine ea saluari potest.

Secundo, quod dicat actum producere habitum non pro primo instanti, sed pro secundo instanti, cum non sit potior ratio cur ipsum produceret pro secundo quam pro primo.

Tertio, quod actus libere productus à potentia conseruetur ab illa necessario, cum tamen non sit magis determinata ad conseruandum quam ad producendum; & cum inde sequeretur quod non posset actum oppositum producere pro quocumque instanti post productionem actus: quæ omnia paradoxa sunt, & gratis asserta contra Doctores communiter.

DISPUT. IX.

De Anima separata.

Quinque
status
animæ
separatæ.

ANIMAM separari à corpore tam certum est, quam homines mori, & eam manere extra corpus tam certum est, quam eam esse immortalem. Quinque autem possumus considerare animæ status post separationem, antequam iterum unienda sit corpori in resurrectione.

Primus est status quem habet ex natura sua physica, quamuis non esset ordinata ad penam aut gloriam.

Secundus est status gloriæ, quem habet in cælo.

Tertius est status pœnæ æternæ sensus & damni, quem habet in inferno.

Quartus est status pœnæ temporalis sensus & damni, quam habet in Purgatorio.

Quintus denique est status pœnæ damni, non sensus, quem habet, secundum communiorum, licet forte minus veram sententiam, pueri non baptizati in Lymbo, vel in aliquo alio loco. Ex his statibus quatuor vltimum consideratio spectat ad Theologiam, quia Philosophia non attingit ad eorum cognitionem: sed solum ex reuelatione nobis constant: quamuis enim posset aliquis lumine naturali probabiliter colligere quod præmiarentur à Deo post hanc vitam, qui bene vixerunt, nec hic mercedem congruam adepti sunt, & similiter punirentur mali qui seculi præsentis vitauerunt pœnas, tamen quod vnius præmium, aut alterius pœna esset æterna, difficiliter poterit ratione naturali probari.

QVÆSTIO I.

Status separationis sitne naturalis an anima violentus.

Separatio
animæ nō
est super
naturalis.

Certum est separationem animæ esse tam ipsi, quam corpori naturalem, quatenus naturale opponitur supernaturali, sit enim ex actione causarum naturalium: est etiam quandoque naturalis, prout naturale opponitur libero, quando scilicet moritur quis ex febre orta ex causis naturalibus; & quandoque libera, ut quando quis ab agente libero interficitur.

Quæstio ergo est de naturali prout opponitur violento ac neutro, & meo iudicio maxima parte est de nomine, ortaque ex variis acceptionibus motus naturalis ac violenti, quibus vtuntur Authores. Pro vitanda autem æquiuocatione & resoluenda ipsa re independentem à quæstione de nomine:

Aduertendum est aliquid posse dici esse in statu violento ex eo, quod careat aliqua perfectione, quæ spectet ad substantiam ipsius, nec habeat aliquam aliam perfectionem substantiæ, idem incompatibilem cum illa, quantumuis haberet alias perfectiones accidentales meliores, quam haberet cum illa perfectione substantiæ; & in hoc sensu materia prima esset in statu violento quando haberet formam substantialem imperfectiorem, & caret perfectiori.

2. Alio modo potest dici esse in statu violento, quando caret aliqua perfectione accidentali tendente ad conseruationem ipsius, quoad esse physicum; & sic aqua dicitur esse in statu violento quando est sub calore.

Tertio, potest dici aliquid esse in statu violento, ex eo, quod careat aliqua perfectione, quam ipsummet naturum est, tanquam causa naturalis adæquata, in se producere, si priuatur illa, & tollatur impedimentum; & in hoc sensu graue dicitur esse in statu violento quamdiu est sursum, & leue quamdiu est deorsum, & in hoc eodem sensu etiam aqua calida potest dici esse in statu violento.

Quarto potest dici aliquid esse in statu violento, ex eo, quod sit in aliquo statu, in quo habet impedimentum acquirendi aliquas perfectiones accidentales, & naturales, quas posset connaturaliter pro alio statu habere, nec alias ipsis æquivalentes potest habere. Et in hoc sensu intellectus alligatus ad phantasmata pro aliquo statu, si pro alio statu non esset alligatus, posset dici esse in statu violento.

Aduertendum secundo, secundum *Scotum* intellectum etiam coniunctum corpori, quantum esset ex natura sua, posse intelligere res omnes independentem à phantasmatis non minus quam possit in statu separationis. & ita intellexisse in statu naturæ institutæ ac integræ, illo scilicet, quem habuit Adamus, & haberent posterius eius, si non peccasset in Paradiso; quod autem in hoc statu non intelligat sic, vnam esse ex pœnis peccati originalis.

CONCLUSIO I.

3. Separatio est animæ violenta, & non naturalis primo modo. Hæc patet, quia anima separata caret complemento substantiæ, ad quod essentialiter ordinatur, nempe corpore; nec vllam perfectionem habet ipsi æquivalentem impossibilem cum ipso: ergo est violentus ipsi ille status, non minus quam esset violentus status materiæ, quo esset sine vlla forma substantiæ.

Obijciens primo: de ratione violenti est, quod non sit à principio intrinseco, sed separatio sæpe provenit à principio intrinseco: ergo non est violenta.

Respondeo, distinguendo maiorem: quod non sit à principio intrinseco, hoc est, iuxta inclinationem principij intrinseci seu subiecti, cui dicitur esse violentum, concedo maiorem; hoc est, quod non concurrat illud principium effectiue siue proxime, siue remote ad illud, nego maiorem. Et similiter distinguo minorem: sæpe provenit à principio intrinseco, id est, sæpe fit iuxta inclinationem eius, nego minorem; provenit à principio intrinseco, id est, causatur effectiue, vel proxime, vel remote à principio intrinseco, transeat minor, & nego consequentiam. Quod autem possit motus violentus provenire efficienter à principio intrinseco effectiue, probatur: quia motus, quo mouet se homo sursum, dum saltat, est ipsi violentus, & tamen producitur effectiue ab illo.

Obijciens secundo: Anima ex natura sua est immortalis, & informat corpus amissibiliter: ergo ex natura sua status separationis est ipsi naturalis.

Respondeo, distinguendo consequens: est ipsi naturalis, prout naturale opponitur supernaturali, concedo: prout opponitur violento, nego. Itaque quemadmodum aqua, licet naturaliter possit esse calida, & tamen calefactio est ipsi violenta: ita anima potest esse naturaliter separata, quamuis separatio sit illi violenta.

CONCLUSIO II.

4. In nullo alio sensu separatio est violenta animæ.

Probat, quia nullas perfectiones potest habere in corpore, aut producere in se, quas non potest producere in se, aut habere in statu separationis, aut alias perfectiones.

Variis
modis
potest
aliquid
dici in
statu vio-
lento.

Separatio
est animæ
violenta in
vno sensu.

In nullo
alio sensu
separatio
est ipsi
violenta.